

Respons

Somalia: Jaaji og reer maanyo

Problemstilling/spørsmål:

- Er *jaaji* og *reer maanyo* samme gruppe?
- Finnes det informasjon om undergrupper, geografisk tilhørighet og tilknytning til lokale klaner?

Jaaji

Fraværet av empiriske studier preger informasjonen både når det gjelder *jaaji*¹ og *reer maanyo*² – og enkelte andre befolknings- eller yrkesgrupper i Somalia – fordi mulighetene til å drive feltarbeid har vært ytterst begrenset de siste tjue årene. Informasjonen som finnes er derfor hovedsakelig anekdotisk, med unntak av eldre litteratur fra britisk og italiensk kolonitid. Rayne (1921) beskriver eksempelvis fiskere og perledykkere i sin bok basert på et flerårig opphold i Britisk Somaliland på 1920-tallet, som Mohamed-Abdi (2002) omtaler som *jaaji*. I litteraturen fra den italienske kolonitiden brukes også benevnelsen *jaaji* hyppig om fiskere. Bruken av denne (nedsettende) betegnelsen gjenspeiler etter alt å dømme hvem informantene var, fordi fiske tradisjonelt har hatt lav status blant de nomadiske klanene i Somalia.³ I likhet med de andre profesjonsgruppene eller lavstatusgruppene som frisører, smeder, pottemakere og lignende yrkesgrupper, har nok heller ikke fiskere tradisjonelt vært ansett som akseptable ekteskapspartnere for medlemmer av de nomadiske klanene.

¹ Skrivemåten for *jaaji* varierer mellom *jaji*, *jaaji* og *jajii* i de ulike kildene. *Jaji* er for øvrig et hindi pikenavn som betyr "hav" (Babynology u.å.). Kommunikasjonen mellom Asia og Afrika over det indiske hav har hatt til dels betydelig innflytelse på kyststatene i Øst-Afrika, og språklig påvirkning er derfor naturlig.

² Skrivemåten varierer, men navnet er åpenbart avledet av ordet *maanyo*, som på somali betyr hav eller sjø, og betydningen er derfor "folket fra havet" eller "sjøfarerne". *Maanyo* kan også være en sang som knytter seg til jakt/fiske. Verbet *maanyee* betyr å resitere eller komponere en jakt eller fiskesang (Luling, Osman & Zorc 1991). Ifølge Adam (2010) er *maanyo* et reer hamar-ord for "sjø" som ikke finnes i standard somali.

³ Informasjon om fiske og fiskerne langs den somaliske kysten er for så vidt omfattende, men inneholder ingen henvisninger til *jaaji* eller *reer maanyo*. Det er imidlertid ikke påfallende ettersom forfatterne har hatt fokus på fiske som næringsvei og ikke kulturbeskrivelse.

Respons Somalia: Jaaji og reer maanyo

Nyere kilder som Gundel (2009), og Mohamed-Abdi (2000) er trolig også basert på anekdotisk informasjon og viser til at jaaji er fiskere – i tillegg til at de har et minoritets- eller kastestempel. Imidlertid utdyper ingen av disse kildene geografisk tilhørighet, opprinnelse eller gruppe/klansammensetning. Gundel og enkelte muntlige kilder hevder at jaaji og reer maanyo er identiske. Andre ressurspersoner hevder derimot at det dreier seg om to ulike grupper.

Ifølge en reer maanyo-representant brukes jaaji i nedsettende betydning av andre somaliere på alle som beskjeftiger seg med fiske – inkludert reer maanyo.⁴ Dette synet bekreftes av Luling (e-post 13. oktober 2010), og Luling, Osman & Zorc's somalisk-engelske ordbok (1991), hvor det vises til at jaaji er en nedsettende betegnelse for ”mennesker som lever av fisk (eller havets frukter)”. Reer hamar-kjenneren Anita Adam bekrefter også dette synet (e-post 18. oktober 2010).

Anekdotisk informasjon fra ulike somaliske kilder forklarer at jaaji opprinnelig var nomader som på grunn av konflikt, tørke eller andre naturkatastrofer mistet dyrene sine og derfor fant alternativt levebrød. Enkelte valgte fiske langs kysten nord for Mogadishu, i områdene mellom byen Hobbio i Mudug-regionen og Warsheikh i Midtre Shabelle. Den største gruppen omtales som Ahmed Farah, og en noe mindre gruppe som Riyoole. Om dette er subklaner som opprinnelig har tilhørt lokale klaner er uklart, men det er nærliggende å anta det.

Reer maanyo

Reer maanyo er kortfattet omtalt av den anerkjente Somalia-kjenneren I.M. Lewis (1955), Benadiri-representanten Nuredin Hagi Scikei (2002), og forfatteren og professoren i islamsk historie Scott S. Reese (2009).

Scikei (2002, s. 86) omtaler reer maanyo (som han staver *magno*) som en reer hamar/Benaadir-gruppe: ”The Reer Magno are black Benaadiris that anciently worked on the dhows of the Arabs from whom they learned the art of navigation.” Henvisningen til *black Benaadiris* må forstås i sammenheng med kategoriseringen i lyshudede og mørkhudede Benaadir-grupper (somali: *gibil cad* og *gibil madow*), hvor de mørkhudede antas å stamme fra opprinnelige somaliske klaner (med mulig bantu-innslag), mens de lyshudede anses for å ha arabiske røtter (Luling 2006).

Reese (2009) omtaler reer maanyo (her stavet *manyow*) som én av de opprinnelige slektene i Hamar Weyne.⁵ Ifølge muntlig tradisjon fungerte reer maanyo og de fem andre smågruppene Hatimi, Aydarus, Drukhbow, Shams al-Din og reer Shaykh Mumin som én sosial enhet kjent

⁴ Fiskerinæringen har tradisjonelt vært liten i Somalia, selv om landet har en kystlinje på mer enn 300 mil. Det henger blant annet sammen med at synet på fiske som urent har vært roffestet i store deler av den nomadiske befolkningen. Den britiske oppdageren Richard Burton bemerket i 1854 at et vanlig somalisk uttrykk for å uttrykke hån var ”speak not to me with the mouth that eateth fish” (Yassin 1984).

Etter den store tørken i 1973-1975 ble tusenvis av nomader fra nord og sentral-Somalia flyttet, blant annet til fiskeribosetninger i nærheten av byene Adale, Eil og Brava. Av ca. 15 000 bosatte livnærte færre enn 400 seg utelukkende av fiske (Yassin 1984, Hitchcock & Hussein 1987). Det er lite trolig at noen av de gjenbosatte nomadene på 1970-tallet ville akseptere å bli omtalt som jaaji. Det er heller ikke noe som tyder på at den omfattende piratvirksomheten som har blomstret opp langs den somaliske kysten de senere årene drives av fiskere, se Gilpin (2009) og Knaup (2008).

⁵ Hamar Weyne og Shingani var de to opprinnelige bydelene i Mogadishu.

Respons Somalia: Jaaji og reer maanyo

under betegnelsen *Shashatow* ("kooperativet"). Reer hamar-kjenneren Anita Adam understreker også at reer maanyo er en av de opprinnelige slektslinjene i Hamar Weyne, og sier at "The Reer Maanyo is a specific Reer Xamar descent group which is classified as *gibil madow* and belonging to the Shingani moiety" (epostutveksling 18. oktober 2010).

Lewis (1955) påpeker i likhet med andre Somalia-kjennere at "Fish are not eaten by noble Somali, who despise fish-eaters; the coastal sea-fishers are known as Rer Manyo, a derogatory name without any ethnic connotation, signifying common occupation". Reer maanyo er med andre ord i likhet med jaaji en benevnelse på fiskere og sjøfolk med ulik opprinnelse og klientilhørighet, som den nomadiske befolkningen tradisjonelt har sett ned på.

Anekdotisk informasjon viser også til at reer maanyo tradisjonelt har arbeidet med skipsfart og fiske, de skal også ha vært bestyrere/eiere av den gamle havnen (El Maan) i Mogadishu. Reer Maow, reer Afi, reer Omar og reer Shabis skal være undergrupper av reer maanyo, men det finnes ikke skriftlige kilder som kan bekrefte (eller avkrefte) opplysningene om undergruppene.

Ulike grupper

Både den anerkjente Somalia-kjenneren og antropologen Virginia Luling og reer hamar-kjenneren Anita Adam påpeker at reer maanyo er en egen slektslinje/subklan i Mogadishu, men fordi navnet bare betyr "folk fra havet" er det tenkelig at innlandsbefolkningen bruker betegnelsen ukritisk på *alle* kystbefolkningsgrupper. Likeledes at innlandsbefolkningen/de nomadiske klanene bruker den nedsettende betegnelsen jaaji både på reer maanyo og alle andre fiskere – enten fordi de ikke kjenner forskjellen, eller ikke bryr seg om den. Begge benevnelser viser til profesjon, og etter alt å dømme er dette personer med ulik opprinnelse og klientilhørighet. I Mogadishu omtaler fiskerne og sjøfolk med mulig multietnisk herkomst seg som reer maanyo.⁶ Langs den lange kystlinja nord for Mogadishu er fiskerne på folkemunne kjent og omtalt som jaaji.

Den eldre litteraturen, ressurspersoner som Luling og Adam, og reer maanyo-representanter støtter med andre ord opp under antagelsen om at reer maanyo og jaaji er to ulike "grupper". Samtidig er det slik at utenforstående, det vil si innlandsbeboere og kanskje særlig den nomadiske befolkningen, like fullt bruker betegnelsene om hverandre. Gruppene er etter alt å dømme heller ikke ensartete, men består av personer med ulik, og til dels uklar, klan- eller gruppeopprinnelse.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, men skal gi svar på de konkrete spørsmålene som er stilt, og ellers inneholde det som til enhver tid trengs av

⁶ Ikke alle reer maanyo er fiskere, blant dem finnes en rekke ulike yrkesgrupper.

bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

Skriftlige kilder

- Babynology (u.å.). *Jaji name meaning*. Babynology. Tilgjengelig fra <http://www.babynology.com/meaning-jaji-f30.html> [lastet ned 10. november 2010]
- Gilpin, Raymond (2009, juni). *Counting the costs of Somali piracy*. Washington D.C.: United States Institute of Peace. Tilgjengelig fra http://www.usip.org/files/resources/1_0.pdf [lastet ned 10. november 2010]
- Gundel, Joakim (2009, 15. mai). Clans in Somalia. I: *COI Workshop Vienna, 15 May 2009 (Revised Edition)*. Wien: ACCORD. Tilgjengelig fra http://www.ecoi.net/file_upload/90_1261130976_accord-report-clans-in-somalia-revised-edition-20091215.pdf [lastet ned 10. november 2010]
- Hitchcock, R.K. & Hussein, H. (1987). Agricultural and non-agricultural settlements for drought-afflicted pastoralists in Somalia. *Disaster, The Journal of Disaster Studies, Policy and Management*, 11(1987), 30-39.
- Knaup, Horand (2008, 12. april). Prelude to piracy. The poor fishermen of Somalia. *Spiegel Online International*. Tilgjengelig fra <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,594457,00.html> [lastet ned 10. november 2010]
- Lewis, I.M. (1955). *Peoples of the Horn of Africa. Somali, Afar and Saho*. London: International African Institute.
- Luling, Virginia (2006, juli). Genealogy as theory, Genealogy as tool: Aspects of Somali 'Clanship'. *Social Identities*, 12(4), 471-485.
- Mohamed-Abdi, Mohamed (2000). Les bouleversements induits par la guerre civile en Somalie: castes marginales et minorités. *Autrepart*, 15, 131-147. Tilgjengelig fra http://horizon.documentation.ird.fr/exl-doc/pleins_textes/pleins_textes_7/autrepart1/Autrepart%2015.pdf#page=132 [lastet ned 10. november 2010]
- Rayne, H. (1921). *Sun, sand and Somals. Leaves from the note-book of a district commissioner in British Somaliland*. London: H.F. & G. Witherby.
- Reese, Scott (2008). *Renewers of the age. Holy men and social discourse in colonial Benaadir*. Leiden/Boston: Brill.
- Scikei, Nuredin Hagi (2002). *The Banaadiri: The renewal of a millenary identity/Il risveglio di una millenaria identità*. Bologna: Clueb.
- Yassin, Mohamed (1981, juni). *Somali fisheries development and management*. Masteroppgave, Oregon State University. Tilgjengelig fra

Respons Somalia: Jaaji og reer maanyo

http://ir.library.oregonstate.edu/jspui/bitstream/1957/6400/1/Mohamed_Yassin_ocr.pdf [lastet ned 27. oktober 2010]

- Zorc, R.D., Osman, M. & Luling, V. (1991). *Somali-English dictionary. Second revised and expanded edition*. Kensington: Dunwoody Press.

Muntlige kilder

- Luling, Virginia, Somalia-kjenner og sosialantropolog. E-post 13. oktober 2010.
- Adam, Anita, ekspert på reer hamar-befolkningen. E-post 18. oktober 2010.

© Landinfo 2010

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.